

адууд хүүгэдэй 2-дохи боль- үүргэтэй байбашье, манда ог-
цын фельдшер А. Кузьми- то харагдадаггүй байха юм...»

ЛИ

нуудай, бүхү хүдэлмэришдэдэй эдэбхи, зали бадаруулжэ шада. Хүнүүд өөлшдэндөө хүсэндэ, юумэ бүтээжэ шадаха байһандаа этигээ. Бидэл эндэ эзэмдэ гэжэ ойлгожэ байна.

ЛИТИЧЕСКЭ БАЙГУУЛАЛТА ШЭНЭДХЭЛГЫН ЗАМААР

[illegible]

нануудай хуули гаргалгын сав-
санхи хүдэлмэрид харагда
ажба болоно, авахыг хэ-
рэгтэй.

Депутатууд В. С. Аструа-
кис, Т. А. Аюмаканов, Ю. Н.
Проконев, Н. И. Попов, Л. М.
Данильченко, А. Г. Костенко
болон бусад үгс хэлэлцээд, н-
тагай Советүүдэд засагай го-
дото бүрин эрхйг нэргээх-
түхэй асуудлуунуудыг таби-
бан байгаа. Тусхайлбал, зохиго
гэр нотагуудтай Советэй зүб-
шөөлөөр лэ ажлын ба со-
циально-сөвлэй ажел абуулга
бэлүүлэгдээд ёһотой гэжэ х-
лэгдэнэ. Нютаг нотагуудтай за-
сагай зургаануудай эрхэ уял-
гануудыг үргэдэхөөр, сельск-
Советүүдэй үүргэ дээшлүүл-
хээр, захяануудыг бэлүүлхэй
хүдэлмэринэ найрауулахээр
дурдагдаа.

Эдэ болон бусад нимэрүү
дурдалхануудыг наринаар ан-
хоралдаа абха, дэмжээд х-
халга гэрлэжнүүдэд дагуула
нотагай өөрөө сорьё-
хуялбарилх, нотагай ажа-
хуял Советэй Хуулине бэл-
дэлгээд хабаатый хэргэне уда-
руулжа болохогүй гэжэ ялч-
хэл соо хэлэгдэлэн ушар ба
риймтэ дээ бүгдэд ушөө да-
хин батална шуу.

Республикнунуудай конститу-
цид ба хуулиунуудтай таарахуу
СССР-эй Министруудай Сове-
дэй, союзна министертэвнүүд
болон албан зургаануудай ак-
туудыг буруушааха эрхэ сою-
зна республикнунууда олгобо,
В. С. Аюмаканов, Н. П. Ото-
в, Г. Горбунов хэлээ хэн. Энэ дур-
далхын 125-дэн статья соо з-
арим тэдгй хараада абтана. Энэ-
н тухай хэлэгдэлэн байгаа. Со-
юзна республикнунуудай эрх-
нүүдыг үргэдэлгээд холбо-
той бусад асуудлануудай хам-
та энэ дурдалхыг хаража үзэ-
хэ ёһотой байгаа.

СССР-эй засагай дээдын зур-
гаанда автономинунуудай түлөө-
лэггэ тухай, мүн тээшлээн ав-
тономито байгуулануудай хуу-
лины эрхэ, уялганууд тухай х-
лээг асуудлуудыг дэлгэж, В.
С. Аюмаканов, Н. П. Ото-
в, Ю. Н. Проконев, Г. П. Паллаев,
Р. Х. Хабибуллин гэгшэд таби-
бан байгаа. Сессид дээрээ хэлсэг-
дэлэнэй ёһоор, манай наци-
онально-гүрэнэй байгууламжын
асуудлануудай хамта эдэ шу-
хала асуудлануудыг наринаар
шынжэлжэ үзэхэ хэрэгтэй гэжэ
хангадана.

СССР-эй арадай депутатууд-
дай сээдын ба СССР-эй Верхо-
вно Советэй, тэдэний бай-
гуулан депутатудай зургаа-
нуудай эмхидхэлгээд ба ажал
абуулгада хабаатый зарим асуу-
далхыг депутатудай А. П.
Погова, Б. С. Аюмаканов, А. М.
Маслов, В. И. Микронен, Г.
Попов бусад табаа гэгшэ. Түбэй
газарты гүрэнэй засаг түрээд
демократи үргэхэ нүүлөө дээ-
шлүүлхэ тухай анхарал орол-
долго ойлогстой, үндэнэ ба
рийматтай. Энээнине лал хангаа
оодолнууд СССР-эй Конститу-
цид аруулагдаа хубилатнууд
ба нэмэлтнүүд соо хараа-
лагабан байгайхыс наын, дээ
хэмжээгшэнь шанагдаха шу-
халхэ гэжэ депутатуд тамад-
гэлэн байгаа. Энэи зүб гэжэ
комиссинүүд тоолсно. Манай
нонамжын ёһоор, энэ талаар
хэлэгдэлэн олохон дурдалх-
нууд арайды депутатудай
сээдын ба Верховно Советэй
хүдэлмэри гүришуулан дүри-
мүүд соо, Верховно Советэй
комитетүүд болон пелатунуудай
комиссинүүд тухай хуулины до-
кументунууд соо, СССР-тхи ара-
дай депутатуудай эрхэ мэдэл,
СССР-эй арадай депутатуудыг
бусадга ба бусад нутагунууд
тухай хуулины документунууд
соо батадхгдахаар байгаа.

Ондо ондоо, заримдаа тэд
зүрүү нэмэл болоннуудай х-
лэгдэлэн асууланууд дээрэ
тогтохо гэз хэм.

Арадей депутатуудай сээд-
нууд дээрэ нитын эмхидхүүдэй
сэхэ түлөөлэгдэхэ гэгшэ хэр
зүйтэйб гэжэ зарим депуте-
дуудта хэмжэ гүришн байна. Гэ-
сэ зүрүү нутагын олонхонунууд
сэхэ ба нитын эмхидхүүнүүд-
гээ түлөөлэгшэнь хуналга
арадай депутатуудай сээдын
ба СССР-эй Верховно Советэй
арга боломжонүүдыг үргэдэхэ,
общественн ондо ондоо бүлэг
зонуудай хаш түһнэ зүбөөр
хараада абха, тааралдуулаха
арга олгохо гэжэ депутатууд
К. Ю. Лавровый, В. С. Шев-
ченкин, В. И. Микронен, К.
Туркский, Н. И. Поповый, Р. С.
Белосильников болон бусад
хэлэлхэн үгснүүд соо тамадгэл-
хэнэ. Эдэ үгснүүдэ олонхи
депутатуудай нонамжыг элри-
хилхэ. Комиссинүүд имэ на-
нал бодол гүйсэд зүбшөөгөө.

Эстонида арадай депутатууд-
дай сээд байгуулангүй, гүрэн-
нэй засагай дээдын зургаанга
Верховно Советеы үлөөхэ гэжэ
депутат А. Ф. Ройтлей дур-
дадана. Энэманай нотагай шнэ-
жэтэй асуудал бэш. Гүрэнэй
засагай дээдын зургаануудыг
байгуулха гэжэ шнэжидхэнэй
нигта хэлэгэн байлган Советүүд-
дэй нэгдэлдэнь горитойгоор хан-
гаха, манай бүхн холбонон
бата гэжи байлгын эрхэ нүхээс
болоно. Республикнунууд арай
депутатуудай сээдын эрхэ мэд-
элэнь тодорхойлох гэжээ рес-
публикнун шимидхэ хэрэг гэжэ
ойлогстой. Энэнь Конститу-
цины проектэд хэгдэхэ заба-
ринууд соо хараада обтанай.

АРАДАЙ З

сэхэ алхам хөхтэ шиндэнэй
байлхана Советскэ Союз мэд-
үлүнэ, СССР-эй Верховно
Советэй сессини хүдэлмэри,
тэрөөн дээрэ М. С. Горбаче-
виний хонхн элхидхэ тушаа
улашхорондын олонингын на-
лол бодол нитлал худатай бай-

Хуулийн проектын түрүүлшын тайруулгаас соо хэрэглэгдэнэгийн айрвалыг ХХС-ийн Конституцид тараахгүйг ушарта союзна болон автономии республиканыудад хуулийн актууныды болуулха эрхэ арадыг депутатудад тэднэ сээдэд үлөөхэ байгаа гэжэ депутат А. М. Масалиев тоолоно.

Комиссиунууд энэ асуудалыг хаража үзээд, СССР-й хүсэндэ байгаа Конституцинын 74-дхи статья ороной газар дайда дээрэ союзна хуулинуудад түрүүлшын хуурийг байгилы хангалуу хэрэглэхэ тухайн хангалуу.

Нийтинь эхминүүдэй хунгаг-дадаг зургануудын гашуудыг хараада абаха зурааг, зарим хунгагшадта эхэд дахин дуугаа үгэхэ эрхэ олгохо гэсэх эрхэ үгэйтэй гэжэ депутат П. Х. Хабибуллин хэлээ. Хунгалтануудыг үнгэрэгшэ ондо ондоо хандасанууд тухай, элбэг арганууд тухай хэлэгдэнэ. Нэгэ ушарта эрхэзэтан хунгаа, нөгөөдэ ушарта өөрөөнөө нийтинь эхмин хунгагшэ дура аорилгы элр-хэгшэй, дуугаа үгэнэ. Хуулийн проект соо ингалжэ бүүхэинь.

Депутатууд бусадыхы дурд-халхуудыг хэлээн байгаа. Тэднэ бүлгедээ наринаар хаража үзэгдөө.

Мунөөнэй сессид дээрэ хэлэгдэн дурдхалхуудыг зүбшэн хэлсэлгээр комиссиунууд хизаар-лугаар. Сессийн үедэ депута-тууд В. А. Афанасевы, Г. М. Гриневы, П. А. Загребельный, И. И. Заменновы, А. К. Зиткин-сы, В. Р. Лийн, А. А. Логунин, А. В. Маслова, Ю. Т. Почкуны, С. Л. Соколовы, Т. В. Щеглова, М. И. Фомичева гэгшэд хунгаг-шадэй, ахилха коллективүүд-эй, өөрын ябуулгата нийтинь нэгдэлгүүдэй хуулийн проект-нуудта хабартай ажалтануудыг дамжуулалын байне. Тэднэ бүлгедээ наринаар хаража үзэг-дөө, горитхонон хубинь ямар нэгэн хэмжээгээр хуулийн про-ектуудта хэлэгдэ зааһабари-нуудта хаадаа абта.

Нүхдүүдэй Хуули ханамжалын дурдхадгаг комиссиунуудыг түгсгэхэйл сэдсэдин дээрэ хэл-сэгдэнэн асуудал тухай таанад-та мэдээсэх гэжэ даалгаланган байла.

хунгуулийн округуудта худал-дгү, али ажахуудаг эрхэгдэ олхони ушарта депутатад кан-дидатуудуудад дээрхүүдэгдэн гэдэ СССР-й арбидэй депута-туудад хунгалта тухай хуулийн проектын 37-дохи статья соо анхн хэрлэгдэн байгаа.

Хууль соо тус статья соохоо олхони ушарта гэдэн үгэнүүд болуулалгана. Энэнь, депут-дагд эхнинь хунгахаг гэжэ хүн-дэгшадэй шиндхэхэ арга бо-ломжикы хизаарлаха гэжэ за-арим депутатууд тоололон бай-на.

Тошолон хэлбэлд, депутат С. А. Амбарцумян нимж жээшэ харуулаа. Олохон зарлануу-дэй туршада СССР-эй Верховно Сөвөдэй депутатадаг Армени-нэ, Абхазын эрэгэй нэчалнин, Москва хотодог сэг үргэлжэ ажахуудог маршал И. Х. Багра-мян хунгагдэн байха. Хэрбэз хунгагшадэй дура хүсэлык үнэ-хөөрөө харуудгаг хааны, хуу-лидэй имэрхүүг хаалта би бол-гононой хэрэг би аалт. Тус статьягэй анханейн текстые үлөөхэ хэрэгтэй гэжэ комис-сиунууд тоолоо.

Энэиний хараада абан, 111-дхи статьягй дурбэдхи хуби-даа даалбануудыг оруулха ху-уль.

Нүхдүүд, нимэ бодомсунуудыг таанада дуулгаха даалга-баритай байгааг.

СССР-эй Верховно Сөвөдэй Президиумдэй хайшаахан СССР-й Конституцида хубилтануудыг би нэмэлтануудыг оруул-ха тухай хуулийн би СССР-й арадайд депутатуудад хунгалта тухай хуулийн зааһабаринууд-тайгаар хуулинуудыг ханамжа-лан дурдхадгаг комиссиунууд үүсгэжээд табина. [Альга ташаглан].

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Сөвөдэй Президиумай Түрүүл-гэшэ М. С. Горбачев түгсэхэйл гэжэ хэлбээ.

Депутатууд хаража үзэгдэн асуудолуудуудар шиндхэг-шинүүнүүдэ абаха эхилээ. Хуули-нуудай проектуудыг тлууо дуугаа үгэхэ гүрим баталгадана, СССР-эй Конституцида (Үнэ-дэлэн Хуулида) оруулалгана хубилтанууд би нэмэлтанууд тухай хуулийн сессэ баталжа эхилэн.

Латинь СССР-й Уран зураа-шадэй холбоной правленийн түрүүлгэшэ депутат Д. О. Скуп-лев СССР-й Конституцинын 108-дхи статьяда зааһабар оруул-ха тухай дурдхал оруула.

СССР-эй Верховно Совет дин-лэхин олонхин дунгаар энэ зааһабарыг дэмжээгү.

СССР-эй Конституцида (Үнэ-дэлэн Хуулида) оруулалгана хуби-лтанууд би нэмэлтанууд тухай хуули баталха талаар дун-гууд дурд аяларха дуугаа үгэнэ эхилэн. Националистуудай Совет: 686 депутат дуугаа үгэл-гэдэ хабээдаа, тэдэний 657-нинь тус хуулийн тлууо дуу-гаа үгөө, 3-нинь буруушагаа, 26 депутат ханалаа баряа. Сою-зай Совет: 690 депутат дуугаа үгэлгэдэ хабээдаа, тэдэний 687-нинь зүбшөөгөө, 2-нинь буруу-шагаа, 1-нинь ханалаа барла.

СССР-эй Конституцида (Үн-

АСАГАЙ ДУ

НА. СССР-тэ байгууламдажа байһан гүрэнэй засаг түрө совет арагта энхэ тайбан бай-халд хангаха, тэдэний аша үүсгэлдээ бүхы юумэ хохэ ху-ульгазлалт байһынь Совет ороной уласхороордын ажал бүтүүлдэ эдэрхэйлэн батадна.

[illegible][illegible][illegible][illegible]

дэндэр Нэгөрно-Карабахтай
д, нусуагүйгөөр, үнэн сэд-
болон байхан юмнээс хүү
хүдэлмэрийн збуулаа-
Али нэгз талаадын урд-
н хайнаар хандаа ябадал
үгн. Энэ хизаарй ард
хүй хуби заяагда хайш хэ-
рэг хандаа ябадал бэлэл
Алхам бүхэнөөрөө, бэс-
лэн хэрэг бүхэнөөрөө хүй-
эй болон манай ороной
түһиын хамгаалгын зот-
хизнэбди. Партийн Централь-
Комитет болон СССР-ий
оноо Советий Президиум
нээрт нмэ зааварй үгөө
Коммунист болон эрхэ-
байхан миний өөриймй
бодолууд то нмийн

нэ нотагуудтай "боложо бай-
муу үйлэ хэрэгүүдээ, "хэ-
лэмжэ" болоомор гэжэ, ба-
б. Хоёр республикнүүдэд
хэжэ сээр зон олон—
мунхистнууд болон парти-
шэ зон, ветеранууд бол-
залуушуул. Мүнөө хайн
лалтануудай эхин үзэгдөө,
р энхэ хүснүүд эндэ бии,
а үнэн байнаб, хаанхна
л хуурмг, хоолон (бэ-
байнаб гэжэ мээлэгдэ-
хизнүүд байал өйлгөө
бүхэ болохо ёһотой. Тимэ-
хэйш хэрэгээр хандаа
н юушье хэнгүй хууа
лалуудые эридээр болон
н шуудаар усдахаа хэрэг-
Узэл сурталй талаар то-
нанал бодотлой байха үзэг-
хүй эбсэхгүй, өйлгөө ош-
бугуй гэшшэ тон шухала.

я Верхоно Советий Прези-
дмй бич болгон нхээр
Всестой толгойлогд Нэ-
лэйнхистнууд хөөрөдн
лэйнхистнуудай Советий чо-
нотын гашүүн — СССР-ий Вер-
о Советий булз депутата
Нэгөрно-Карабахска об-
до ошод өрээ, Партийн
он совет эдэбхитээдэй,
лэшэ коллективүүдэй совс-
хүй түрүүлхэнээртэй, ху-
хэришээдэй, зохёхы интел-
лүцтэй, ветерануудай,
О-гой армян болон асэр-
жанан үндэй яһатанй бү-
хүбинүүдэй түүлэлгэлшэд-
болон тоото уулзалганууд
н хөөрлөдөнүүл болонот
а. Мүн Баку болон Ере-
д тэдээр хууро. Эдэ ну-
мунөө тогтодо байхан бай-
нэ гараха талаар дурал-
үүдые бэлэдэ дүүргэхы
болгомсоороо СССР-ий
оноо Советий Президиум
үзэмжэд табиха юм.

миссин гашүүд олон он-
нанамжитай байгаа гэжэ
хэлхэ хэрэгтэй. Гэ-
э эдэ бүхэ дуралхалууд
хэрэлнэ бодолй ябадал үргэ-
хынэ зэйсуулаа хэрэгтэ бо-
манай хамтын гэр со 36
милел тогтохо ябадалд
үүлэгдэнхэй байха гэжэ
найдамтхайн хэлэхээр
нэ нотагуудта эбэй болон
н ханал бодолой эрх бай-
тогтоохо талаар булз хэм-
үүдые бидээр зохёогсо-
тэрэнэ СССР-ий Верхо-
Советий Президиум үзэм-
э табинабди.

вербайжанай болон Арме-
н ардуудта бидээр хан-
лбди: мүнөөдэр хайнаар
хөөхэ үзэхэ, зогсохо, бээ
хээд үзэхэ, националис ну-
һоо гараха хэрэгтэй. Эб
нанамдалай болон хин ну-
лүлэй туг бэрлэд, тосхон
нүүнүүдээр Овэнс Туманя-
ябайнэ ханйт, Армянүүд
он азербайджанецүүд үн
н сатгас хойшо эйтэйээр
он бээ бээ өйлгөсожо
үүгее, ажанууна, ажанууна
н Самед Вургунай захяа
арине ухандаа оруултй.
ээдүүдэл амгараб, бээ бээ-
татаржа, урда урдаахэ зү-
лэлэллэжэ ажанууна болохо
Эрээдүйд бээ бээдээ
түһнэ хуулаа бээ бээдээ
үрдаахэ хайн хайнаар
лэлэллэжэ ажанууна шухал
хэй үлүүлэд эдэ бүгэдэ хан-
манай олонцалнаа гү-
хүй эгэл шухала юмэн бээ
гэшэ.

хэдэ депутатууд Сессии
нэн хойно, мүнөөдэр пар-
лон правительствоын ху-
рилгэлшэдэ Азербайжанай
он Арменин республика
и СССР-ий Чуваллаа Ко-
дэй бүхэ гашүүдтэй бэ-
Верхоно Советий допу-
латай үлэлхэ юм гэжэ
да дуулгашоомни зүбшо-
Нэгөрно-Карабахска авто-
мотой областин түүлэлгэлшэ
үүлзалгада мун лэ хабаа-
лахэ юм. Энэ нотагтай бай-
лэ гуримшухаа талаар
нэнүүдэ зохёхо ябадал-
гус үулзалга зориулагдахэ
шэ. Шэгнаһанайнй түлөө
нине хүргэнэ. (Альга та-
ган).

нэ асуудалаар сесси тог-
баталан абаба.

ССР-ий арбан нэгдхэй зар-
й Верхоно Советий ээл-
тэ бэшэ арбан хоёрдох
и хүдэлмэрийн дүүргэбэ
сонсхогдоно.

(ТАСС).

АРАДАЙ ЗАСАГАЙ ДҮҮРЭН ЭРХЭ ХАНГАХА

хэз ахлам хэвхэ шиндэнхэй байһанаа Советскэ Союз мэдүүлэн, СССР-эй Верхнюю Советей сессин хүдэлээр, тэрээн дээр М. С. Горбачев хойн эхлэх тушаа улахоорондын олонингн нэл болон нмээ худатай байһан, СССР-т байгуулагдажа байһан гүрэнэй засаг түрү совет арагта эххэ тайбан байдаг хангах, тэдэнэй аша туһада бүххэ нүмэ хэххэ сулсэлтэй байһынэ Совет ороной улахоорондын ажал абулта эхлэхэдэн батална гэжэ олонингтэ мэдээлэһүүдэ дэлгэрүүлэн тараадаг хэргэсэлнүүд тэмдэглэнэ.

ВАРИША. «Арадай засаг түрү бөхүнүүдэ гэжэ СССР-н Конституци дүрүлгэдэн хубилтануудыг дорлодо, болонг айдас

«Трибуна людэ» газэт бэшэжэ, Польшын бусад газаруудад совет хүтэлбэрлэлшын хээн эхлэхэ тухай тоосоннууды ургаргөөт нлихэдөө, совет политикческэ системэдэ хубилтанууды хэтэ Советскэ Союз, на-

на, демократическа шэнжэ шарайе батална гэжэ онсолон заана. Уласхоорондын харилсаануудые гуримшуулан найкаруулха талаар мораль-но-политическэ шухала эрхэ нүхэсэл болоно гэжэ ороной хэблэл тоолоно.

УЛААН-БААТАР. СССР-эң Верховно Советий ээлжэ-тэ бэшэ сесси дээрэ зушын хэлсэгдэжэ байһан хуулиннууд-ыг үргэжүүлнэ. Советийн

оронийн Бүхэсоюзна XIX
 партияна конференцийн хараалхан политиксийн реформ бэлүүлхэ талаар шэглүүлэгдэһэн үргэн ехэ хүдэлмэрийн замда гаргана гэжэ Монголой радио дамжуулна. Үйлэдбэри дээрэ, гүрэн соогоо бүрин эрхэтэ эзэн байһан ажалла хүнине бодотоор батдахах, тэрэнийн бүхы политическэ үйлэ хэрэгүүдэй гүн

чөсөз реформын зорилго боло-
ло. Бүхү гүрэнэй ба нин-
тын ажайдайдала демократ-
ратин үргэдхэнэй, арал зо-
ной бэс даагаад аналлах,
дэлбхи үүсхэл гаргаха талаар
бүхү арга боломжонүүдэ
сайгууланай ашаар хубил-
ган шинэдхэлгын хэрэгүүдэ
бэелүүлэх гэсэ мүнөө Со-
ветиск Союзай урда табигда-
ган зорилгонүүдэ шиндхэ

ТОЛЫ

ЭНЭ ХУУДААНДАМНАЙ УНША
 Угаа мэдэхэ хэрэгтэй
 Уран шүлэгтэй долгино
 Сарюун хүнгэн 100 наһаа
 Арадай аман үгын абдарһа

УГ ГАРБАЛ... Энэ — буряад арадай бүриадэлэй унги үзүүр гэхэ гү, али үндэстэй. Тэрэ хаанаһаа, хэлнээ, юунһаа эхин үндэстэйб, ямар окос шижэтэйб, илгаатэйб? Тэрэ мүнөө, совет засагай бэхжин мандаһан үе сагта, ямарар харгаданаб, сэнгилдэнб? Ургажа ябаа шэнэ үеһинхид, тэ ямар үрэ нүөө үзүүлхэб? Эдэ бүгдэ юрын асуудалнууд бэшэ. Минии наһаада, орошооһе наа, олонитын ехэ удаа шанартай асуудалнууд мүн. Тимэ тула тэднине али бүхы талаһаан гүнзгийгөөр аад, шэн наринаар шэнжэлдгүшэ, шэнжэлхэше байна.

«Буряад үнэн» газетин энэ оной октябрийн 22-ой номерто толилогдоһон «Угай бэшгэй ула мүрөөр» гэһэн гаршатай хандлага-бэшгэе хонирхон уншаһан байнаб. Ушар юуб гэбэл, хорин 11 эсэгэнэр угаасантай түүхэ тухай Түгэлдэр Тобоевой бэшгээн угай бэшгэ олондо хонирхолтой зохиол болоно. Тимээхэ тус зохиолтой бэшгэлдээр 125 жэлэй ойтой дашарамдуулан, буряадай АССР-эй Уран зохиолшодой холбооний правленийн, эрдэмтдэй үүсхэлээр декабрь нарада «үхэрэи» столы эхидхэхэ гэжэ шийдэнхэн, энэ зорилгоор эхидхэхэ комисси би болонгон абадалы һойшаан дэмжэнб. Түрэл буряад арадайнгаа уг гарбалы шэнжэлхэ гээшэ зон зүб ябуулга гэхэ наһаада.

Гэхэ зургаа уг ба тэрэнэй удаа шанар тухай наһан бодолоо тобишоһондоо хуваалдаа хүсэлгэйб. Энэ хадаа өөримини наһан бодол мүн. Тимэ тула зүбөөхэ гү, али буруушаахэ гээшэ хүн хүнэй хэрэг ааб даа.

Буряад зон уг гарбалаа ехэдэ бодожо тээдог, хүндэлдэг, нэртэй түрэтэйгөөр угаа үргэлжлүүлхэ оролддог байһан гээшэ. Наһан хоёртой Г.Д. Н. Намсараевай хөөрхөнэй ёһоор, хорин 11 эсэгэнэр Хоридойноо эхитэй байха юм. Хоридойн хоёрдохини Намган Шаралдайһаа 5 хүүбүүд — Галзууд, Хуасай, Хүбүүд, Гушаа, Шарайд; гурбадахини Намган Нагаадэйһаан 6 хүүбүүд — Харгана, Худай, Бодонгууд, Халбан, Саган, Батанай гэһэдэ гарһан юм ха. Тэднээ Гушаа, Худай, Батанай гурбаһаа бэшгэһини Агын найман эсэгэнэр болоно. Тэд мүнөө үедэ хорин 11 эсэгэнэр ури һадһэн хаа хаанагүй, бүхы буряад нутагтаа тарашангүй ха юм даа. Мүн Монголдоһе биһи ёһотой.

Урдань манай элинсэг хулинсэг эхэ, эсэгээр хүүгдэйнгээ ухал орохоһонэй эхилдэ, тэднээ угаа мэдүүлхэ зорилгоор, эсэгтэһе уршанхи хэдэн үе угаасаниа тоолуулжа хургадаг байһан юм. Иимэ ёһо гурим хойшо хойшоодоһе дамжан үргэлжэлдэг байгаа бшуу. Тимээд лэй бүхэн хүүгдэ уг үгсатанаа тордогогүй бэрхээр тоолон нэрлэдэг гээшэ хэн ха. Наһаажаал хүүгдэ хүүгдэ, залуушуултай уулзахадаа:

— Зай, хүүгдэ! Ямар угайбта! — гэжэ хөөрлөөдөг эхилхэ.

Тимээдэн, жэшээ, «бодонгууд угайбди» гээд харюусаха. Удаань наһаажаал хүн:

— Тийгбэл хэнийбта! — гээд асууха.
 — Баабайтай хэнийбта! — гэм, дам саашань мушхэмэ орохо.

Тэдэн табан — зургаан, зариманинь бүри олон үе угаасанаа нэрлэдэг байгаа... Хээрэ таладоһе уулзахадаа, тамхаа залалсан, нэгэһини нүгөөдөгөө:

— Алидбта? — гэжэ асуудг гуримтай байгаа.

Урда сагта аба, эжынэр гү, али баабайнар уг угаасанаа гадна, тэднэй ямар шадалтайнь, бэлиг шадабаринь, наһан

лай гээшэ мүн лэ мал ажалтай, хажуугаары дарха хэдэг байгаа. Тини хүүбүүднэ, аша гушанарын баһал дархашуул боложо, шарга, тэргэ, мүн басагад бэрээдэй залалай бараа дархалдаг, гэр байра баридог, бүри хожом түмэршэ дархашуул болоһон байгаа. Басагаднине дорогүй уран гартай, ойдолшоо хэзэтэй, нүхэ, хөөрөөшэ барихатай байһан ха. Ингэжэ зонине заража дарлангүй, өөһэднөөгөө хүбөөр уран наһан ажаалааа хоолойгоо тэжээдэг, ажабайдалаа зохиодог байһандань урмашахаар юм. Иимэ угтай байһандаа наһан

Тухайлхада, буряад арадайнгаа түүхэ домогоор, угай бэшгүүдээр хонирхоход, баримтад материалнууде суллууддаг, олон хонин зүйлүүднэ мэдэдэг хүнүүд Буряадай республикын ба манай областин нутагтаа биһи ааб даа. Буряадай автономно округта, жэшээ, Г.Д. Намсараев, Б.Б. Намсараев, Ц.Ж. Шагдарон, Б.Ж. Цыбенков, Д. Гомбоев, Д.Н. Цырендэшиев, Ж. Доржиев, Ж. Тумунов, Б.Н. Лхамжапов гээшдэ (тоолобол, үшөөшө олон ааб даа) нэрлэжэ болоно.

Энэ нүхэд сооһоо СССР-эй географическа бүлгэмэй болодо гшүүн Г.Д. Намсараев тухай тобишоһондоо тогтохо байнаб. Нүхэр Намсараев арадай түүхэ домог ба угай бэшгүүднэ мэдэхэнэ гадна, тэднине тодолоон элрүүлхэ, түүхэдэ ороһон хүнүүдэй нэрнүүднэ мүнхэлхэ талаар ехэ үсхэл оролддог гаргадаг юм. Онсолбол, Могойтын районой Саган-Уулын дэбисхэр дээрэ түрэнхэн, хуасай омогой Т. Тобоево дурасхаалы тэмдэг — хүшөө бодхооо гэһэн наһаажа тэрэнэй наһааа амруулнагуй. Баһа Бельжин-хатанда тиниэ дурасхаалы тэмдэг хэзэ хүсэл түрэнхэ, тухай шунуу болддаг байһай. Гадна нүхэр Шагдаронтой сугтаа Бажа-багатаа нилэ тэмдэг бодхооһоо бодожолно. Тэршээлэн Булалан нутагтаа ушоо хэдэн хүшөөнүүднэ бодхооо хүсэлтэй. Тимээдэ топонимикн гэхэ гү, али нутаг нутагтай географическа нэрнүүднэ шэнжэлхэ талаар нүхэр Намсараев ехэ хүдэлмэр абуудал байха юм.

Эдэ бүгдэ хадаа Эхэ оронойгоо, түрэл арадайнгаа, нутагтаадайнгаа түүхэ шэнжэлхэ, соёл болбосоорол хүгжөөхэ, ургажа ябаа эдир, залуу үетание коммунист ёһоор хүмүүжүүлхэ талаар социальна гүн удаа шанартай хэрэг абуудла мүн болоно. Тимээдэн ганса хүнүшэ шүтэн нүгэдэлгын элнүүдтэ, нүүдэллэр ороноймай хүгжэлтнэ тогтоһон хайша хэрэг хаһа сагта тогдохоо болһон түрэл хэлээ, соёл болбосоороллоо нэрлэжэ хүгжөөхэ хэрэгтэ ленинск гуримаар хандаха гээшэ мүнөөдэр национальна асуудалай шухала нэгэ хубин болоод байна гээшэ ааб даа. Тимэ тула Улаан-Удэдэ үнгрэгхөөр хараалдаһан «түхэрэн столы» зүбшэн хэлсэлтэ ехэ аша үрэтэй байха гэжэ наһаада. Тэрэ зүбшэн хэлсэлтэдэ нутаг нутагтай түүхэдэ, эдбхитэй наһатэйшуулхэ хабаадуулагдана, наһан бодолнуудаа хуваалдаа, угай бэшгэтай холбоотой хонин зүйлүүднэ газар-нүүдтэ бэшгээ, залуу үетэндэ туһа үрлөөгөө үзүүлхэ абаа гэжэ наһаада. Хэнээ юунһээ гараһанаа мэдэхэ эргэтэдбди. «Алидбта! Хэдбта!» — гэһэн асуудалаа дүрэн харюу үгэжэ шадхаа гээшэ үндэлхэ яһа илгэха абадалда оройдоһе хамаатгүй бэшэ, коммунист хүмүүжэлдэ бишхэхэһе һаад ушаруулхагүй, харин нэмэри туһа болохо эргэтэй.

Арсалан ЖАМБАЛОН,
 уран зохиолш, РСФСР-эй соёлой
 габьята хүдэлмэрлэгш.

Угай бэшгэй ула мүрөөр АЛИДБТА? ХЭДБТА?

мүүнэ хүүгдэтэ хэлэжэ үгэдэг, бэрхшүүлээрнэ омогорхоход, тинхэдэ муу ябадал-тандаһа урмаа хухардаг байһан юм. Тэрэ үедэ бүхы зон мүүнөөр ажаһуудог хэн ааб даа. Тимээхэ баян, дунда, үгитэй шадлан гээд илгардаг, баяшуулын үсөөхэн, үгитэйшуулын олон байһан гээшэ аабда. Тээд баяшуул хоорондоо элдэб янаа байгаа ха. Зариманинь харатай, шуналтай ба ябуулгаша зон байгаа. Зонине заража, тэднэй хүсөөр баяжаха бүрээ, бээ, бээхэ үлүү баян болохоо тэгүүлэн, бүри хомхой хобдог, харуу хатуу абари зан харуулдаг хэн ха. Тини бултанай дээдэ тээ гарахада, диндэлдэггүй мэтэ боложо, бардам дээрлүүхээр аашалдаг, олон зантай, тогтуургүй, һашхэлгүй, хүнүүднэ арга мэхэр үгэдэс оруулан, хорото хэрэгтэ түхирдаг ябадалнуудһе дайралдадаг байһан гэхэ. Тимээхэ үгитэй гү, али дурегүй зоноо хашажа, хайража доромжолон, жаргалдаа дашуурхадаа, ядаһан туһаниаа гагад ойлгохо бэлэй даа! Энэһини «хэмхээ хэ-тэрээ» гэһэдэг байгаа бшуу. Хэмхээ хэ-тэрээдэ, эсэгтнэ халижа тэрэн, хуби заяанинь хөдүүрдэг хэн ааб даа. Тимээд лэ удаһан олон малаа, суглууһан ехэ мунга зөөрөө элнүүгэй һалһан гээшэ аабда. Гэбэшэ холын хараа бодолтой, зонине гарзатуулангүй үргэжэ зарадаг баяшуулхэ хаа яа дайралдадаг байһан гэжэ зарим үндэр наһатан хоёрлалдэд бэлэй.

Харин дунда шадалтан оосотойхон ажаһаа гэр бүлнөөгөө хүсөөр гү, али түрэл түтмэйнгээ туһалцажар эхидхэн абуулжа, жирийн зоной эргэдэ ажаһуудог байгаа. Жэшээ, минии түрэнхэн эсэгэ — улаалзай хүүбүүд угай үгитэй айнай хүүбүүн байһан юм гээдэг. Тимээдэ үргэжэ абаһан түрэлднэ хурьтай халһин угай үгитэйшэ бэшэ, дундуур шадалтай гэхээр байгаа ха. Абынмай хоёрдхонэй ёһоор, манай элинсэг эсэгэ Борсой гээшэ 1800-гад онуудай үеэр байгал шарлаһаа зөөжэ ерэнхэн юрын малшан юм хэн ха. Тэрэнэй хүүбүүн Доо

соогоо эдбхэлээ баясан ябагшаб. Угнай-шоё талаһаагүй — Борсойһоо хойшо долоодохи үеһинхид ургажа ябана. Энэһини угай омогорхол гээшэ ха гэжэ наһаада.

Зүгөөр угай омогорхол гэхэ болоо хаа, арад зоний аша туһын хэрэгтэ бээ зориулан нэртэй солотой элти хүнүүд уг бүхэндэ байха. Эндэ жэшээ болгон, Ага нутагайнгаа хэдэн суута хүнүүднэ нэрлэхэ дурэн хүрэн, Жэшээлбэл, мэдээжэ аяншан, улаалзай хүүбүүд угай Г.Ж. Цыбикиов; КВЖД-дэ шалгарһан баатар, байтай хүүбүүд отогтой хүүбүүн Д. Дылгыров; нутагайнмай ахамад уран зохиолш — бодонгууд угай Ж. Баданжапов ба хуасайн Ж. Тумунов; Социалист Ажалай Геройнууд — хуасайн омогой Б. Доржиева, Б. Макинэв гээд лэ олон ааб даа. Эднэй уг угаасан нимэ түрэллүүдтэ байһанаараа омогорхожо ябана бшуу.

Энэһэн дээрһээ бодожо үзэхэдэ, уг гарбалаа мэдэхэ ябадал зон түрүүн хүмүүжүүлхэ удаа шанартай байна. Юундэб? Гэбэл, ургажа ябаа эдир, залуу үетэн өөһэднөөгөө угай суута хүнүүднэ наһан жэшээ абаха, угайһаа нэрэ түрнэ гутаахагүй гэжэ оролдхо байна бшуу. Гадна угаа мэдэхэ, тэрээгээр хонирхохо абадал хадаа буряад арадайнгаа түүхэ домогы урдалан шэнжэлхэ, соёл болбосоороллоо хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ туһатай нүлсэ үзүүлхэ байһанинь лабайт. Тимээхэй хамта хүн хүнэй хуби заяагаа зүбөөр шийдэхэ хэрэгтэһе туһатай. Тодорхойлол, урдань ондо ондоо уугууд залуушуулхэ гэрлүүлхэ абадал эхээр анхарагдаг байгаа. Ушарын, хоёр ондоо угайхид гэрлэжэ, уг гарбалаа савшань һайжаруулдаг байгаа бшуу. Тээд мүнөө үедэ зарим аха зоний хүүгдэтэ заадаггүй, тимн уг гээшээ мэдэхгүй дээрһээ, элинсэгүүднэй гэжэ гурим ёһые эбдэхэ, алдуу элдүү гаргаха ушарнуудһе залуушуулай зүгһөө хааа тохёолдодог. Тимээхэ энэ мэтын алдуу гаргахагүйн тула залуу үетэн угаа мэдэхэ ёһотой.

наһаа алхажарһан ябаа ха юм. Нэгэ үгөөр хэлбэл, юрын л акалша хүнэй намтар, хүние дээрлүүхээр сэгнэдэг байһан үе сагайхар хэлбэл, бурьяма ажабайдаламнай нэ-

...ЗУМБАРААГАЙ НҮХЭНЬӨӨ ТОРООГҮЙ!

Хүнэй хэ гэгһэн юумые хээд яааб. Модо дархалдаг нэм, гэжэ энэбхилэн хөөрөн.

Наһан соогоо үндэр шагнал-

гэл шүрэхэн ябаа. Зүгөөр юрын энэ намтар соо арадай-мнай ажабайдалай бүхы шата элээр харгадха.

М. Б. Бутханов улаан сүрбэ айдла — Эхирд-Булгадай аймагай Харанууд гэжэ нутагта түрэнхэн байна. Булын 18 хуубүүд байгаа. Тэднэй арба-кинь бага балшөртаа наһа бараа. Мүнөө хоёрын лэ амиды абана. Михаил Бутханович өөрөө 85-тай дүү басаганатаа. Нэгэ дүүн — Абзай гэгдгын фронт дээрэ алуулга, Архип дүүн Ленинград дээрхитэ дайладала, ехээр шархатажа, бээ муутай болоод бусанан юм.

Өөрөө Михаил Бутханович нутагайнгаа баяшууд хуһэнхэ ябаа: дүү басагадаа, хүүбүүдэ тээжэлсэхэ хэрэгтэй байгаа ха юм. 1916 ондо нэгдэхэ империалист дайны түгээг дунда тэрнине сэргэй арын хүдэлмэридэ абаа хэн. Витебск шадер болоуусини намаг соогур немес самолетуудай бомбодого доро харгы гаргаха хүдэлмэридэ хабаадаа. Богонихон болозо соо империалист дайны фронт дээрэ ябаһанинь, февралин буржуазна, һүүлһэн Октябрийн социалист революцинууд үгэлн харанхи малша хүнэй ухаан бодолы һүрээжэ, ангин тэм-

сэлдэ хабаадаха хүсэл түрүүлһэн байха. Тимээхэ долоон буряад хүүбүүдтэй хамтаржа һайн дурараа Улаан Армин дэргэдэ орохо Усрөөн мэдүүлхэ, медицинск шалгалтын ёһоор, гологондон байха, һүүлһэн хамты ажабайл байгуулдахада, Михаил Бутханович хоёр морзо, хэдэн үнөөдэ эгээл түрүүн тушаһан намтартай.

Дайны эхилдэ байхада, алдуу туужа, Эрхүү хүртээр абаашаһанаа эли наһадаг. Харгы замдаа яһалашы эүдэрэгдөө.

М. Б. Бутхановай ажабайдал юрын ажалыа хүнэйһинөө илгагүй гэхэ үшөө дахин дабтаха дурэн хүрэн. Үдэр бүри ажал, гэр булз тухайһаа оролддо. Намгантаа хамта (тэрэн наһа баранхай) хоёр хуубүүд хүдэлмэри табта. Тэднэ мүнөө өөһэднэ гэр бүлэтэй нүүд. Хүүбүүннэ ЛВРЗ-дэ автомашиннэ жоолоһоноор ажаллана. Басаганинь — нарин сэмбин комбинатда халаанай мастер. Үбжөөлөө аша, эзэнэрээ үргэлсөө, нэгэ гуша бии.

Михаил Бутханович хурса хүхэ хурдан харуул хоёророо бүтээхэ гэрлүүлхэ эргэл хэрэгсэллүүднэ тусоложо барашагүй. Хэды шэнээн тэрэ ургүүлһын эхмжээ болошогуу! Илалтын жасада хэды шэнээн мүнзэ, хубсаа хүнор тушаһынь хэн тоолохо? Эсэгын, үбгэн эсэгын, таабайн зуу наһаа хүрэнхэн ушар түрэл түтмэйнь аргагүй ехэ һайндэр болоно. Гэхэ зуура энэ ушар хадаа Буряад оройнй олонитидэ баһал хабаатэй бэшэ гү! Юрын ажалыа хүн зуун наһаа элдэб ха юм! Зумбараагай нүхэнһөө тоорогуй зуун наһаа түрэнхэн үдэрөөн амаршалжа, элүүр энхые, элбэг баярые хүсэл!

П. НАТАЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. Б. Бутханов.

Ж. ХАЛБАЗЫКОВАЙ фото.

Буржарга үхэтэй Бишхан хүүбүүн Гайхалмаар нааданхай Гаргаа баринхай Тэрэнэ жүдхүүлээд, Таатай наададаг. Аман соогоо Айтэй гүнгэнэдэг.

Жэлнүүд ошожо, Жигит хүүбүүн Онгошотой жоолодохол. А. КОКОРИНОЙ фотоотюд.

«РОДИНА»
 ПРИКЛЮЧЕНИЯ ПИНГВИНЕНКА ЛОЛО — в 10, 16, ДОРОГАЯ ЕЛЕНА СЕРГЕЕВНА — в 12, 14, 18-20, 20, 21-50.
«ПРОГРЕСС»
 Красный зал — МЕНА ЗОВУТ АРЛЕКИНО (2 серии) — в 9, 11-30, 14, 16-30, 19, 21-30. Зелёный зал — МАЛЕНЬКАЯ ВЕРА (2 серии) — в 10, 12-40, 15-20, 18-10, 20-50.
«ЭРДЭМ»
 ВОЛЛ ВСЕЛЕННОЙ — в 9-40, 11-10, 12-40, 14-20, ЗАКЛЮТИЕ ДОЛИНЫ ЗМЕЙ — в 16, 18-30, 21.
ВИДЕОЗАЛ [Дворец бракосочетаний]
 ХАУ ДУ НО ДУ — в 9-10, 11-10, 13-10, 15-10.

«ОКТАБРЬ»
 ДОМ С ПРИВИДИЯМИ — в 9-40, 14, МЕНА ЗОВУТ АРЛЕКИНО (2 серии) — в 11-20, 15-30, 18, 20-30.
ВИДЕОТЕКА [ул. Иванова, 19]
 КОЛЬЦА АЛЬМАНЗОРА — в 15-20, ПОСЛЕДНЯЯ НОЧЬ ШАХРЕЗАДЫ — в 16-35, МАЛЕНЬКАЯ ВЕРА (2 серии) — в 18-20.
«АРШАН»
 КАК ДОМА, КАК ДЕЛА? — в 17, МАЮРИ (2 серии) — в 18-30, 21.
«ВОСТОК»
 ОТРОКИ ВО ВСЕЛЕННОЙ — в 15-30, ЗАПРЕТНАЯ ЗОНА — в 17, 19, 21.
«БАЙКАЛ»
 ТОБИ МАКТИ? — в 16-30. ЗАКЛЮТИЕ ДОЛИНЫ ЗМЕЙ — в 18-30, 20-30.

Сенхир экран
 СУББОТО, 3
 ЧОГЭДХИ ПРОГРАММА
 Москва, 7.30 — «120 минут», 9.35 — Багашуудда зориулагдана дамжуулга, 10.05 — «Манай хуба», Риглээ дамжуулга, 10.45 — Гэрэй академи, 11.15 — Харгын аюулгүй байдлые сахиха, 11.45 — СССР-эй Гостелерадионой ород арадай инструментиудай академическ оркестрэй концерт, 12.15 — «Винимане, тамонж!» — баримтата фильм, 12.45 — Социалист ороноудта, 13.15 — Дэлхэйн ердүүдэй уран бэлиг, 13.45 — «Поларная, 1943 г.» — фильм-концерт.

14.30 — «Ан амитадай аймагта», 15.30 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэйд дээрэ», 15.50 — Нүүдэл приёмо Хабаровскада, Гэр байран асуудалнууд тухай, 16.25 — Уншагдай бүхэсоюзна конференция, «Октябрь» журналай редколлегият ба авторнуудтай уулзалга, 18.05 — Уласхоорондын шэнжэлэл, 19.05 — СССР-эй арадай артист С. Ростоцкийн фильмууд, «Белый Бим, Черное ухо», 22.00 — Время, 22.50 — Совет телевизидэ американи Тв-би-эс телекомпанин үдэш.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА
 Москва, 9.00 — Угловэй гимнастика, 9.15 — Актер Владимир Яковлев, 10.20 — «Элүүр энхэ байгал», 11.05 — Антан де Сент-Экзюпери, 11.50 — «Шажан ба общество», 12.25 — Дэбжэлтэ, Мэдээлэл, Сонохсол, 13.10 — XX зуун жэлэй оройной искусство, Е. Честников, 14.05 — «Бултанда хабаатэй педагогик», 14.25 — Хүн зоной бүхэсоюзна тоо бүрхэлхэ, 14.55 — «Очевидное-невероятное» гэһэн дамжуулга, 15.55 — «Кольбельный», Татарай гүрэнэй Г. Камалай нэрэмжтэ академическ театрай фильмууд, 18.10 — Свердловскдохи уран найхан шида хүртэлэн фильмууд, «Прикосновение», «Баримтата», 18.40 — «Абстрактнай хүгжэмтэ һайндэр» гэһэн фестивалин концерт, 19.10 — «Харгын аюулгүй байдлые сахиха», 19.15 — «Дуун-88», 21.00

М А Н А Й
 АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:
 индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76; студии: партийной журналистики — 2-60-91, 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства — Б. Ынта — 2-69-58, переводов — 2-54-93, писем и сельхозов — 2-67-81, корректурная — 2-33-61, Баргузин — 91-144, П. Кырен — 91-7-18, Северобайкальск — 35-73, П. Хорынск — 55-6-99

зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отг. пропаганды — 2-56-23, промышленности и «Строительств» — 2-61-35, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации, собственности корреспонденты:

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательства, полиграфии и книжной торговле г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-04706. Заказ № 278. Индекс 04610.